

ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNDE SOSYAL ELEŞTİRİ*

Arş. Gör. Serdar Deniz ÖZDEMİR**

Öz: Âşık Veysel Şatıroğlu, sazın ve sözün ustası olarak bilinen âşıkların, 20. yüzyıldaki en önemli temsilcilerindendir. Görmeyen gözlerine rağmen sahip olduğu ilim ve irfan ile milletin bilinçlenmesine öncülük eden bir sanatçıdır. Onun şiirlerinde göze çarpan birçok ifadenin anlam bakımından, çağları aşan bir değere sahip olduğu açıkça görülmektedir. Bu anlam yüklü şiirlerinde, yaşadığı topluma karşı büyük bir duyarlılığa sahip olduğunu da ortaya koymaktadır. Şiirlerinde toplumsal hayatın aksayan yönlerini ince bir hassasiyetle gün yüzüne çıkaran Âşık Veysel'in bireysel ve toplumsal varoluşunu, bilincinin aydınlık düzlemine konumlandığı da ortadadır.

Bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları toplumsal hayatın olumlu tarafları olduğu gibi çeşitli olumsuzluklar içerdiği de yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçekliği fark eden Âşık Veysel, sözü kullanmadaki gücü ile sosyal yaşamın aksayan yönlerini eleştirel bir bakışla dile getirmiştir. O, sahip olduğu dünya görüşü doğrultusunda, insanlar arasındaki eşitsizliğe, birlik ve beraberliğin göz ardı edilmesine, bireylerin toplum tarafından hoş karşılanmayacak davranışlarına ve kültürel hayatın yozlaşmasına karşı çıkmış, bu gibi durumları eleştirmekten geri kalmamıştır. Âşık Veysel engin hoşgörüsü dâhilinde, şiirlerinde eleştirinin yapıcı olan taraflarını benimsemiştir.

Bu makalede, toplum hayatında ortaya çıkan olumsuzlukların Âşık Veysel'in şiirlerine yansımaları ele alınmıştır. Ayrıca Veysel'in dünya görüşü doğrultusunda şiirlerinde yer alan sosyal eleştiri ortaya konularak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Veysel, Sosyal Eleştiri, Toplum, Birey.

SOCIAL CRITICISM IN ÂŞIK VEYSEL'S POEMS

Abstract: Âşık Veysel Şatıroğlu is one of the most important representatives of the minstrels, known as the master of the instrument and the word, in 20th century. Despite his unseen eyes, he is an artist who leads the consciousness of the nation with his knowledge and wisdom. In his poems it is clear that in many ways the meaning multiplier has a value that transcends the ages. It also reveals that in this meaningful poetry, he has a great sensitivity to his community. In his poetry, Âşık Veysel, who brought out the fragile aspects of social life with a fine sensitivity, is also clear that he places his consciousness in the light plane of individual and social existence.

ORCID ID: 0000-0002-2389-2940

DOI : 10.31126/akrajurnal.415846

Geliş tarihi: 16. 04. 2018 / Kabul tarihi: 28. 08. 2018

*24-25 Mayıs 2015 tarihleri arasında Sivas'ta düzenlenen; Dünya Ozanı Âşık Veysel Sempozyumu'nda sunulan bildirinin düzenlenmiş ve genişletilmiş şeklidir.

**Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi.

It is also an indisputable fact that social life contains various negativities such as the positive aspects. Recognizing this reality, Âşık Veysel has expressed a critical view of the difficulties in using the word and the aspects of social life that are failing. In the direction of the worldview that Âşık Veysel opposed; inequality between people, ignore unity and togetherness, the behaviour of individuals not to be welcomed by society, and the degeneration of cultural life and criticize such situations. Âşık Veysel with his enormous tolerance, has embraced the constructive sides of criticism in his poetry.

In this article, the reflections of the negativities in public life to the poems of Âşık Veysel were discussed. In addition, with the direction of Veysel's worldview, social criticism in his poetry has been put forth and evaluated.

Key Words: Âşık Veysel, Social Criticism, Society, Individual.

GİRİŞ

Dünya üzerinde kendine bir yer edinmiş olan insanın varlığını sürdürdürebilmesi, bulunduğu ortama sıkı sıkıya bağlı olmasıyla yakından ilgilidir. Yaşanılan sosyal çevre; insanın varlığa, dünyaya ve topluma karşı bakışını derinden etkilemektedir. Toplumsal hayat çok boyutludur ve bu sebeple bireylerin birlikte yaşadığı çevre içerisinde birtakım olumsuzluklar da bulunmaktadır. Bu olumsuzlukları dile getiren kişilerin başında ise âşıklar gelmektedir.

Toplumun aksayan yönlerini çekinmeden söyleyebilen ve olaylara objektif bir gözle bakabilen âşıkların ait oldukları milletin gözü, kulağı, yüreği kısacası sözcüsü olmaları; onların acılarını, dertlerini, sevinçlerini, umutlarını ve beklentilerini, sazlarıyla, sözleriyle dile getirmeleri (Şimşek, 2016: 118) âşıkları kültürel anlamda oldukça özel bir yere konumlandırmıştır. Âşıklar, söz söylemedeki güçlerinin de yardımıyla, şiirlerinde zaman zaman sosyal hayatın olumsuz ve aksayan yönlerini dile getirmişlerdir. *Âşıklık geleneğinde halk şairleri, yoksulluk, cahillik, rüşvet, adam kayırma, yalancılık, hırsızlık gibi sosyal konuları; bunun yanı sıra görevini yerine getirmeyen yöneticileri, bazen siyasî hayattaki aksaklıkları; gücünün yetmediği sorunlarla karşılaştığında feleği; kimi zaman doğa olaylarını vb. pek çok düzensizliği eleştiri konusu yapmıştır.*” (Çıblak, 2008: 18). Sözü yerinde söyleme konusunda usta âşıklardan biri de Âşık Veysel'dir.

20. yüzyılın güçlü sanatçılarından olan Âşık Veysel, yaşadığı topluma karşı duyarsız kalmamış, sosyal hayatın olumsuz ve aksayan yönlerini eleştirel bir bakış açısı ile dile getirmiştir. Şiirlerinde zaman zaman kendi şahsından hareketle, zaman zaman da doğrudan toplumu sorgulayan ve sosyal hayatın olumsuzluklarını gün yüzüne çıkaran Âşık Veysel, bu yönüyle günümüze kadar ulaşan, zamanının çok ötesini görebilmiş bir sanatçıdır.

Bu yazıda, Âşık Veysel'in şiirlerinde yer alan eleştirinin bireyden topluma uzanan sosyal boyutu, âşığın dünya ve varlık algısı doğrultusunda; “Sınıf Ayrılığına Eleştirel Yaklaşım”, “Birlik ve Beraberliğin Göz Ardı Edilmesine

Eleştirel Yaklaşım”, “Eleştirinin Bireyden Topluma Uzanan Boyutu” ve “Yozlaşan Kültüre Eleştirel Yaklaşım” başlıkları altında ele alınmıştır.

1. Sınıf Ayrılığına Eleştirel Yaklaşım

Âşık Veysel, şiirlerinde insanı merkeze alan bir yaklaşım sergilemektedir. Bu tutumuyla o, insanlar arasındaki eşitliğin sözcüsü konumundadır. Ona göre ırk, dil, din, mezhep farklılıkları varoluşsal bir çeşitliliktir. Ancak bu çeşitlilik, yaratılıştan gelen eşitliğe aykırı olmamalıdır. O, insanın ontolojik açıdan başlangıçta tertemiz olduğu fikrine sıkı sıkıya bağlıdır. “**Göklerden Süzüldüm Tertemiz İndim**” adlı şiirinde;

*Göklerden süzüldüm tertemiz indim
Yere indim yedi renge boyandım
Boz bulanık bir sel oldum yürüdüm
Çeşit çeşit türlü türlü renge boyandım* (Oğuzcan, 1999: 37).

...

dizeleriyle, insanın yeryüzündeki yaşantısına ve inanışlarına bağlı değişimini, sembolik bir söylem dâhilinde ele alır.

Eşitsizliğe karşı eleştirel bir tavır aldığı şiirlerinde Âşık Veysel, zaman zaman kendi varlığından hareketle zaman zaman da doğrudan insanların bu olumsuz tutumunu sorgulamaktadır. “**Kardeşim**” şiirinde;

*Beni hor görme kardeşim
Sen altınsın ben tunç muyum,
Aynı vardan var olmuşuz
Sen gümüşsün ben saç mıyım*

*Ne varise sende bende
Aynı varlık her bedende
Yarın mezara girende
Sen toksun da ben aç mıyım*

*Kimi molla kimi derviş
Allah bize neler vermiş
Kimi arı çiçek demiş
Sen balsın da ben cec miyim* (Oğuzcan, 1999: 39).

...

dizeleriyle, insanlar arasındaki eşitsizlik fikrine, kendi şahsından hareketle ve didaktik bir üslupla eleştirel bir yaklaşımda bulunur.

Âşık Veysel, özellikle aynı toprak üzerinde yaşayan gruplar arasındaki ırksal farklılıkları ve bu farklılıklardan doğan toplumsal yabancılaşmayı, düşünceleri çağları aşan bir filozof edasıyla eleştirmektedir. “**Senlik Benlik Nedir Brak**” adlı şiirinde;

...

*Kürt'ü Türk'ü Çerkes'i
Hep Âdem'in oğlu kızı
Beraberce şehit gazi
Yanlış var mı ve neresi*

*Kuran'a bak İncil'e bak
Dört kitabın dördü de Hak
Hakir görüp ırk ayırmak
Hakikatte yüz karası* (Oğuzcan, 1999: 57).

...

dizeleriyle, özü aynı olan, beraber sevinen, beraber ağlayan, birlikte göğüs göğse savaşan, vatanı için gece gündüz çalışan toplumun farklı etnik ve dinî gruplarının aslında bir ve eşit olduğunu eleştirel bir bakışla ele alır.

Âşığımız, dinsel ve mezhepsel farklılıklara, sahip olduğu engin hoşgörü dâhilinde yaklaşmaktadır. Yukarıda yer alan dizelerde farklı dinlere ait kutsal kitapların aynı kaynaktan yani bir ve mutlak güç olan Tanrı'dan geldiği düşüncesi paralelinde, dinsel farklılıkların sosyal ve toplumsal eşitsizliğe sebep olmaması gerektiğini belirtir.

Toplum arasındaki dinsel ve mezhepsel farklılıklar, insanlar arasında eşitsizlik ve sosyal hayat içerisinde karmaşa çıkardığı anda yerilecek bir durumdur. Veysel, tek Tanrı'ya inanan insanlar arasında ikilik olmaması gerektiği fikrine bağlıdır. Bu bağlamda; yaşadığı dönemden günümüze kadar ulaşan mezhep kavgaları, Veysel'in eleştiri oklarından kaçamamıştır. Âşık Veysel;

...

*Şu âlemi yaratan bir
Odur külli şeye kadir
Alevi Sünnilik nedir
Menfaattir varvarası* (Oğuzcan, 1999: 58).

...

ve

...

*Bakamaz mısın insanların işine
Kötülükler doğar peşi peşine
Mezhep kavgasına din döğüşüne
Sanki varıp sığmamışlar cennete* (Oğuzcan, 1999: 74).

dizeleriyle, mezhepsel farklılıklara hoşgörüyle yaklaşılması gerektiğini bildirirken, şahsi menfaatlerin sebep olduğu yıkımı eleştirmektedir.

Âşık Veysel'e göre insanlar arasındaki eşitliğin en önemli sebebi insan yaratılışının özünde toprağın bulunmasıdır. Hammaddesi toprak olan insanın, yaratılıştan gelen eşitliğini;

...

*Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum*

*Tabiata Veysel âşık
Topraktan olduk kardaşık
Aynı yolcuyuz yoldaşık
Sen yolcusun ben bac mıyım (Oğuzcan, 1999: 39).*

...

...

*Cümle canlı hep topraktan
Var olmuştur emir haktan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası (Oğuzcan, 1999: 58).*

...

dizeleriyle ifade etmektedir. “Âşık Veysel toprağı, insanoğlunun düşünce, söylem ve eyleme dayalı faaliyetlerinin barınağı olarak görür. İnsanoğlunu, sürekli olarak kaçıdığı gerçekliklere bir davet gibi olan toprak, ölümün, yeneden doğumun, kök salmanın, değişim ve dönüşümün mitolojik mekânıdır.” (Şenocak, 2017: 507). Kur'an-ı Kerim'de; “(Ey İnsanlar) Sizi topraktan yarattık (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız.” (Ta Ha, 20/55) ayetiyle de toprağın önemi ifade edilmektedir. Ayrıca doğum, ölüm ve diriliş itibarıyla bir olan, yaratılışının özünde toprak bulunan insanlar arasındaki bağ oldukça güçlüdür. “Yaratılışa dair düşüncelerini, nefsi terbiye etmenin önemini, insanlar arasında yaratılış bakımından ve Allah'ın nazarında farklılık olmadığını anlatmak için toprak imgesini” (Çeribaş 2011: 71) kullanan Veysel'e göre herkesin kardeş olduğu bu dünyada sınıfsal ayrımcılık yapmak, sonu hüsrarla bitecek bir davranıştır.

Âşık Veysel, insanların eşit ve hür yaratıldığı fikrini oldukça güçlü bir şekilde savunurken, ırksal, dinsel ve mezhepsel ayrımcılığı da açıkça eleştirmiştir. “Veysel insanlar arasında hiçbir zaman ayırım yapmamıştır. O daima

birleştirci, yapıcı olmuştur.” (Alptekin, 2009: 37). Bu tutumu ve düşünceleriyle, halkının bilge bir sözcüsü olduğunu kanıtlamıştır.

2. Birlik ve Beraberliğin Göz Ardı Edilmesine Eleştirel Yaklaşım

Milletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri, birlik ve beraberlik içerisinde yaşamalarına bağlıdır. Âşık Veysel de bu gerçekliğin farkında olarak birlik olmanın önemini, çağları aşan, duru bir bilinçle dile getirir. Âşığın hümanist dünya görüşü, yaşadığı toplumun geçmişten günümüze ulaşan düşüncelerine de ışık tutmaktadır. “**Senlik Benlik Nedir Bırak**” adlı şiirinde;

*Allah birdir Peygamber Hak
Rabbül âlemdir mutlak
Senlik benlik nedir bırak
Söyleyeyim geldi sırası* (Oğuzcan, 1999: 57).

...

dizeleriyle, Tanrı'nın birliğine ve Peygamber'in Allah'ın elçisi olduğuna inanan bir toplumun ötekileşen ve ötekileştiren tutumuna karşı eleştirel bir tavır alır.

Âşık Veysel'in yaşadığı zaman dilimi, siyasi kavgaların ve fikir çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Özellikle sağ-sol çatışması, toplumun fertleri arasında ikiliğe yol açmış, sosyal hayat ve toplumsal birlik açısından oldukça büyük bir sorun teşkil etmiştir. Âşığımız;

...
*Veysel sapma sağa sola
Sen Allah'tan birlik dile
İkilikten gelir belâ
Dâva insanlık dâvası.* (Oğuzcan, 1999: 58)

dizelerinde, şahsına verdiği öğütle birlikte sağ-sol çatışmasından kaynaklanan ikiliğin sosyal ve toplumsal hayata verdiği zararı eleştirmiştir. Veysel'e göre insan, hangi düşünceye sahip olursa olsun, yaratılışı sebebiyle değerlidir. Aynı vatan topraklarında yaşayan insanların birbirlerine düşmanlık etmeleri ve özerlerini unutarak kavgaya tutuşmaları Âşık Veysel için yerilecek bir durumdur. “**Hepimiz Bu yurdun Evlâtlarıyız**” adlı şiirinde;

*Bu nasıl kavgalar çirkin dövüşler
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız
Yolumuza engel olur bu işler
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız*

*Birleşiriz bir bayrağın altında
Biz Türklerin ikilik yok aslında
Yanar tutuşuruz vatan aşkında
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız*

*Hedef alıp dövüştüğün kardaşın
Seni yaralıyor attığın taşın
Topluma zararlı yersiz savaşın
Hepimiz bu yurdun evlâtlarıyız (Oğuzcan, 1999: 163).*

...

dizeleriyle, “*üzerinde yaşayan insanların yüzyıllar boyunca maddi ve manevi değerleriyle anlam kazanmış bir mekân*” (Çetindağ Süme, 2017: 101) olan vatan için, bir bayrağın altında birleşen ve bu itibarla aralarında kardeşlik bağı olan kişilerin kavgaya tutuşmalarını eleştirirken, birlik ve beraberliğin önemine dair oldukça önemli mesajlar vermiştir.

Âşık Veysel tıpkı; “Bir elin nesi var iki elin sesi var” atasözünde olduğu gibi, birlik olmanın önemini atalarımızın geçmiş tecrübelerinin tümünü benimseyerek bizlere aktarmaktadır. “**Gel Birlik Kavline Girelim Kardaş**” adlı şiirinde;

...

*Son verelim iftiraya bühtana
Kardeşâne sevişelim can cana
Elbirlikle çalışalım vatana
Çok okul fabrika kuralım kardaş*

*Çalışalım kurtulalım buhrandan
Nedir senlik benlik usandık candan
Irkımız neslimiz aynı bir kandan
Yurdun yaraların saralım kardaş (Oğuzcan, 1999: 59)*

...

dizeleriyle, senlik-benlik kavgasına bir son verilmesi gerektiğini, bu sayede toplumun muasır medeniyetler seviyesine çıkabileceğini eleştirel ve didaktik bir üslupla ele almıştır.

Yaşadığı toplumun tecrübelerinden ders çıkaran Âşık Veysel, geçmiş ile gelecek arasında köprü olmuş bir sanatçıdır. O, hiçbir zaman ırkçılığa yaklaşmamış, ancak mensubu olduğu milleti de hor görememiştir. (Alptekin, 2004: 109) Bilge tavrıyla birlikten kuvvet doğacağını farkındadır. Bundan dolayı her türlü ayrılığı, kavgayı, ikiliği vd. eleştirmiş; birlik ve beraberlik içerisinde kardeşçe yaşamının önemini açıkça gözler önüne sermiştir.

3. Eleştirinin Bireyden Topluma Uzanan Boyutu

Yaşadığı sosyal çevre içerisinde gördüğü birtakım olumsuzlukları şiirleriyle hicvetmekten çekinmeyen Âşık Veysel, bireylerin sahip olduğu olumsuzlukların toplumu derinden etkileyeceğinin farkında olan, ileri görüşlü bir sanatçıdır. Şiirlerinde yalan, cehalet, tembellik, az ile yetinmeme, hilekârlık, boş işlerle meşgul olmak gibi olumsuz insani duygu, tutum ve davranışları eleştirerek bunların bireyden başlayıp toplumu etkileyen yönlerini gözler önüne sermiştir.

Âşık Veysel insanı yücelten bir şairdir. Bununla birlikte, milletine karşı sorumludur. Belirli bir zamanla sınırlı olan dünya hayatında insanın isteklerinin hiç bitmemesi, Âşık Veysel'in sahip olduğu dünya görüşüne ters düşmektedir. Veysel'e göre toplumsal huzur ancak, kirlenmemiş ruha sahip bireyler sayesinde gerçekleşir. **“Dünyada Tükenmez Bir Murad İmiş”** adlı şiirinde;

...
*Ölüm var dünyada yok imiş murad
Günbegün artıyor türlü meşakkat
Kalmamış dünyada ehli kanaat
İnsanlar içinde çok fesat gördüm* (Oğuzcan, 1999: 32).

dizeleriyle, fesatlığı ve kanaatsizliği ağır bir dille eleştirmektedir. **“Aldanma Cahilin Kuru Lafına”** adlı şiirinde;

...
*Aldanma cahilin kuru lafına
Kültürsüz insanın külü yalandır
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır.* (Oğuzcan, 1999: 60).

dizeleriyle; **“Dünya Geniş İdi Şimdi Daraldı”** adlı şiirlerinde ise;

...
*Evlattan uşaktan fayda bekleme
Binde bir bulunur o da tekleme
Cahil insan gül ise de koklama
Ayvası turuncu nar belli değil* (Oğuzcan, 1999: 70).

dizeleriyle, cehaletin ve kültürsüzlüğün bireye; dolayısıyla topluma verdiği zararı açıkça gözler önüne sermektedir.

Âşık Veysel, yaşadığı toplumun güçlenip gelişmesi için, milletin her bireyinin özveri ile çalışması gerektiğini düşünmüştür. Ona göre bu yolda en

büyük engel, boş işlerle uğraşmak ve tembelliktir. **“Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş”** adlı şiirinde;

*Kulak ver sözüme dinle vatandaş
Uyma lâklak edip gülüşenlere
Seni meşgul eder işinden eğler
Karışır tembel perişanlara. (Oğuzcan, 1999: 61)*

...

dizeleriyle, zamanı boş işlerle geçiren ve tembellik eden insanları eleştirirken, toplumun tüm bireyelerine, bu tür tutum ve davranış sergileyen kişilerden uzak durulması gerektiği mesajını vermektedir.

Âşık Veysel, insanların temiz yaratıldığını ancak dünya hayatının cazibesiyle insanın bozularak yozlaştığını bildirmektedir. Ona göre insanın başına gelen tüm kötülükler, sahip olunan olumsuz tutum ve davranışlar sebebiyledir. Yalan ve hile, bu olumsuz tutum ve davranışların en tehlikelilerinden olup, Veysel’in de belirttiğine göre, bunların bireyden topluma uzanan boyutu sosyal hayatı oldukça derinden etkilemektedir. **“İşde Hiyle Sözde Yalan Olmasa”** adlı şiirinde, hile ve yalanın insandan başlayarak toplumsal hayatı nasıl etkilediğini belirtirken, bu tutum ve davranışları tenkit etmektedir.

*İnsanoğlu doğru yoldan şaşmazdı
İşde hiyle sözde yalan olmasa
Türlü türlü felakete düşmezdi
İşde hiyle sözde yalan olmasa (Oğuzcan, 1999: 62).*

...

İnsanoğlunun sahip olduğu olumsuz duygu, tutum ve davranışların bireyden başlayarak toplumu etkilediğinin farkında olan Âşık Veysel, eleştiri oklarını bu olumsuzluklara sahip olan kişilere yöneltirken, yaşadığı toplumu da açıkça uarmaktadır. O, görmeyen gözlerine rağmen dünyaya yüreğiyle bakan bir şairdir. Âşığımız doğruluğun, dürüstlüğün, çalışmanın ve azmin toplumu yüceltecek en önemli değerler olduğunun bilincindedir.

4. Yozlaşan Kültüre Eleştirel Yaklaşım

Âşık Veysel, Türk milletinin bir ferdi olarak, yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlıdır. O, toplumun ahlaki yapısının bozulmasına tahammül etmez çünkü *“Ülkedeki ahlaki yapı, ülkenin gerek maddi, gerek manevi kalkınmasıyla doğrudan alakalıdır. Ahlak, dünya görüşü, örf ve adet, milli kültürün unsurlarıdır. Bunların dejenere olması ülkeye, dolayısıyla*

ülke insanına zarar verir.” (Kaya, 1998: 90). Âşığımız, kendi kültürünü koruyan milletlerin, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşacağı ve millî değerleri sayesinde ilelebet payidar kalacağı farkındadır.

Toplumda gördüğü birtakım olumsuzlukları eleştirmekten çekinmeyen Âşık Veysel, kültürel yozlaşmanın Türk toplumuna verdiği zararı şiirlerinde tenkit etmiştir. “**Durum**” adlı şiirinde;

*Dünya tebdil oldu durum değişti
Kimi aya gider kimi cennete
Dünya güzellendi itibar düştü
Anne baba yoksun kaldı hürmete* (Oğuzcan, 1999: 74).

...

dizeleriyle, anne ve babaya saygı göstermenin önemine vurgu yaparken; anne ve babaya hürmetin yoksunluğunu eleştirmektedir. Çünkü anne ve baba, toplumu ayakta tutan en büyük güçtür. Üstelik Türk kültüründe anne-baba hakkı mukaddestir. Böylesine büyük kutsiyet atfedilen kişilere karşı saygısızca bir tutum, toplumun tüm dinamiklerini de derinden etkileyecektir.

Toplumun geleceğine yön verecek olan bireylerin kültürel açıdan yozlaşması, sosyal hayatı da derinden etkilemektedir. Âşık Veysel;

160

*Bin dokuzyüz altmışyedi yılında
Çirkin sözler gezer halkın dilinde
Ud edep kalmadı kızda gelinde
Büyükler küçüğe gelir minnete* (Oğuzcan, 1999: 74).

...

dizeleriyle ise, ağzına kötü söz yakıştıramadığı halkının bu olumsuz davranışını açıkça eleştirmektedir. Geleceğe yön verecek nesilleri yetiştirecek olan kadınların da ahlaki açıdan yozlaşmalarını ağır bir dille hicvetmektedir. Şiirde aynı zamanda, kültürümüzde yaşça büyük olan insanlara hürmetsizliği yermektedir.

Ahlak, saygı, büyüklere hürmet gibi değerlerin yozlaşmasının, toplumların yok olmasına sebep olacağı farkında olan Âşık Veysel, Türk milletini bu tehlikeye karşı açıkça uyarmaktadır. Veysel, millî kültürün korunarak gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini, engin dünya görüşü dâhilinde; söz söylemedeki gücünden faydalanarak günümüze ulaştırmıştır.

Sonuç

Sosyal hayatın çok boyutlu yapısının, birtakım olumsuzluklar doğurduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ancak bu olumsuzluklar karşısında farkındalık

oluşturan ve bunları düzeltmek için çaba harcayan toplumlar, geleceğe umutla bakabilirler.

Türk toplumunun geleceğe sağlam adımlarla ulaşabilmesi için, şiirlerinde sosyal hayatın aksayan yönlerini dile getiren Âşık Veysel, insanın yaratılıştan gelen eşitliğe sahip olduğu fikrine bağlı olarak, şiirlerinde toplumsal açıdan birlik ve beraberlik içerisinde olunması gerektiğini açıkça belirtmektedir. O, insana ait tüm olumsuz tutum ve davranışlara karşı eleştirel bir tavır almıştır. Gelenek ve göreneklerin milletinin en büyük değerleri olduğu fikrinden hareketle, kültürel yozlaşmanın sosyal hayata etkilerini açıkça gözler önüne sermiştir. Ancak âşığımız, şiirlerinde de gördüğümüz üzere, eleştirinin yıkıcı olan yönünü değil yapıcı olan tarafını benimseyerek, zamanının çok ötesinde bir insan olduğunu kanıtlamıştır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, Ali Berat (2004); *Âşık Veysel-Türküz Türkü Çağırırız*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Alptekin, Ali Berat (2009); *Âşık Veysel*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Çeribaş, Mehmet (2011), “*Âşık Veysel’in Duygu ve Düşünce Dünyasında Toprak*”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, S. 134, 70-72.
- Çetindağ Süme, Gülda (2017); “*Âşık Veysel’in Şiirlerine Varoluşçu Yaklaşım*” *Dünya Ozanı Âşık Veysel Sempozyumu Bildirileri*, 2. Cilt, Sivas, 95-103.
- Çıblak, Nilgün (2008); *Âşık Şiirinde Taşlamalar*, Ürün Yayınları, Ankara.
- Kaya, Doğan (1998); “*Âşık Veysel’de Vatan Sevgisi*”, *Âşık Veysel Selam Olsun Kucak Kucak* (Yazan: Kutlu ÖZEN), Sivas, 90-93.
- Kur’an-ı Kerim Meâli (2008); Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar (1999); *Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın*; Özgür Yayınları, İstanbul.
- Şenocak, Ebru (2017); “*Âşık Veysel’in Şiirlerinde Toprak Ana*” *Turkish Studies*, Vol. 12/21, 503-518.
- Şimşek, Esmâ (2016); “*Âşık Veysel’in Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme*” *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, S. 9, Ağustos 2016, s. 117-126, İstanbul.